

leja prihaja in se tedaj vidi, da se na pitanje obrnjena klaja splačuje, to je, da živina še zmiraj mesa, masti in loja nastavlja na život svoj. Kakor hitro pa gospodar vidi, da ne gré debeljenje naprej, je čas jenjati s pitanjem in blago v denar spraviti.

List iz Dunaja

o gospodarskem učilu ljudskih učiteljev.

Poslal J. Levičnik.

9. septembra 1869.

Odkar sem Vam, iz Dunaja, zadnjikrat pisal, nakupičilo se mi je zopet mnogo gradiva za pisanje. Kakor sem bil že zadnjič omenil, bili smo šli 29. dne u. m. s slovečim čbelarjem gosp. dr. Meliher-jem v Vagram, kjer ima na ondodnih prostranih poljānah mnogo čbelnjakov. So pa ti čbelnjaki, kar se le dá priprosto narejeni in tako slabotno postavljeni, da bi kakov veči piš lahko vse na kup pometal. Stojé tudi kar notri po sredi neizmernega ajdovega polja, in le ozke stezice peljejo od kolovozov tje v srede njiv do njih. Da čbelnjaki ne morejo biti tako trdno in lično narejeni, kakor naši kranjski, to se že po tem lahko razume, ker so čbele tu menda le za čas ajdove paše; — kako veliki pa bi morali ti čbelnjaki tudi biti, ker v enem samem smo našeli blizo 100 slamnatih peharjev, in en sam pehar vzame na višavo skoraj toliko prostora, ko dva naša kranjska panja. Na okrogu kake pol ure pa smo bili našeli, če se prav spominjam, 10 takih čbelnjakov. Kolikor se je dalo zavolj tesnega prostora v sredi ajdonosnih njiv, nam je g. dr. Meliher razkazeval čbelne peharje v njihovih znotranjih delih, in pri tem ogledovanju smo se prepričali, da so naši kranjski panjovi v mnogem oziru vendar le zeló praktični. Zlasti kjer je treba čbele mnogokrat prevaževati s paše na pašo, kakor se to godí po Slovenskem, zato ga ne bo z lepo bolj pripravnega panjú najdel, kakor je ravno naš domači. Znan pa je naš kranjski panj tudi g. dr. Meliher-ju, in v razstavi raznih panjev, ktere nam je omenjeni gospod razkazeval 3. dne t. m. na svojem domu, videli smo tudi tega. Sploh bi mogel o vsi ti razstavi mnogo govoriti; al za to mi pa danes primanjkuje časa.

Kar zadeva kemijo, imeli smo razun navadnih skušenj dve večí demonstraciji 2. in 3. septembra v kem. laboratoriju tukajšnje politehnikē, v kateri dvorani se nam tudi navadno kemija razklada; gospodarstvene demonstracije smo imeli, odkar sem zadnjič pisal, tudi zopet dve, in sicer 1. in 2. dan t. m. Razkazevala so se nam zopet raznovrstna gospodarstvena mašinska orodja, pa tudi razna semena, mnogo škodljivih plevelskih izrastkov itd. Videli smo pri ti priliki tudi pravi Peruanski Guano (kterega je pa žalibog! vedno manj dobiti) „Baker-Guano“ in mnogo drugih tvarin, iz katerih se napravlja dober umeten gnoj. Ne smem tu zamolčati, s kako skrbljivostjo nas naš profesor dr. Vilhelm pri raznih prilikah opominja, kako naj se varujemo verjeti tistim širokoustnim hlastačem, ki po časnikih tako radi hvalijo ta in una dobra semena, umetni gnoj itd.; največkrat je to le sleparija. Z veliko hvalevredno skrbjo nam priporočuje omenjeni g. doktor tudi pri marsikteri priliki, obračati se zlasti v zadevi nakupovanja raznih semen na naša gospodarska (kmetijska) društva, ktera so povsod z veliko uljudnostjo pripravljena, dobiti take reči na pravem mestu, in o katerih smemo biti brez strahú, da bi nas kdo opeharil. Mnogokrat se pri tacih opombah spominjam naše vrle kranjske kmetijske družbe, ki je za našo deželo in sploh za Slovence že toliko koristnega dognala; — hvalo jej morejo naši kmetje vedeti tudi

za toliko koristnih knjig, ki jih je že na svitlo dala. Tako na priliko v „Umnem kmetovanju“ najde naš narod v svojem domačem jeziku skoraj do malega vse, kar se nam o kmetijstvu tukaj na viši učilnici razklada. Rečem pa odločno: do malega vse! kajti, kakor dandanašnji marsikaj, napreduje tudi gospodarstvena olika od dne do dne. (Kon. prih.)

Zgodovinske stvari.

Deželni zbor Kranjski 12. septembra 1847. leta in pa okraj Žumberški.

Vojvodina Kranjska bila je nekđaj veliko večā kakor je dandanes. Namen teh vrstic vendar ni spuščati se v vse, kar je bilo nekđaj zemlja dežele Kranjske; le objaviti odlomek o tem, za česar je bila pravda med kraljestvom Hrvaškim in med vojvodino Kranjsko, utegne zanimivo biti zdaj, ko Žumberčani radostno nam željo razglašajo, da bi prišli soped pod vojvodino Kranjsko kakor so nekđaj bili.

Le zgodovinsko črtico tedaj, in to iz 1847. leta, podati našim čitateljem, je namen teh vrstic.

Dunajska c. k. dvorna kancelarija je z ukazom od 24. avgusta 1847. leta velela tadanjim stanovom Kranjskim, naj prinesó pred deželni zbor kranjski obravnave zarad uravnanja méj med artikularno komisijo Hrvaško-Kranjsko leta 1846., kateri je prvosednik bil škof zagrebški Jurij Haulik in v kateri so Kranjsko deželo zastopali grof Vuk Lichtenberg, zastopnik stanov Kranjskih, in in c. k. okrožni glavár Novomeški Laufenstein in c. k. okrožni glavár Postonjski Košaker.

12. dan t. m. je preteklo ravno 22 let — bilo je namreč 12. septembra leta 1847. — ko je grof Lichtenberg tadanjemu postulatnemu deželnemu zboru poročal tako:

„Da zadostujemo ukazu visoke dvorne kancelarije, treba pred vsem, da zbrani stanovi izvedó, kako dandanes stojé obravnave zarad mejne uravnave.

Hrvati so stavili 6 zahtev (pretenzij). Med temi je mejna pravda med mestom Reko in grajščino Kastavsko bila že pred več leti po poti pogodbe konečno rešena; to pogodbo je presv. cesar potrdil, in vsled tega so bili mejniki med obe deželi postavljeni in dotične mape narejene.

V lanski skupščini 10. oktobra artikularne komisije v Zagrebu so Hrvaški zastopniki odločno odstopili od zahtev na Metliško zemljo in kar k njej spada. Te pravde je tedaj konec. Po takem Hrvati zahtevajo zdaj le še Stari Kot in Novi Kot (Alt- und Neuwinkel) v okraji Kočevskem, — Panovje poleg Mokric v kantonu Kostanjeviškem, — majhne vasi: Trnovica, Kukolani in Bastjani v okrožji Pazenskem, — gozd Smrekovac v okraji Kastavskem.

Kranjska dežela nasproti pa ima le dve, a jako važni zahtevi; ona namreč zahteva vas Prezid (Altbabenfeld), ki je nekđaj spadala pod Postojnsko kresijo*) in ki šteje nad 100 hiš z obširnim gozdom, ter meri 9371 oralov in 1313 štirj. sežnjev zemlje; — druga zahteva pa sega po Žumberškem okraji z Marijedolom in dotičnimi enklavami; zemlja ta ni še merjena, a večā je kakor Prezidska. Ta okraj je spadal nekđaj pod Novomeško okrožje (kresijo), k državni grajščini Kostanjeviški, Ruberški,

*) Prezid in kar k njemu spada, je Kranjska zemlja; to pričajo stara pisma; zemljišče to dalo se je za odločeni čas le v zakúp (štant) železni fabrikí. — Tako dokazuje Postonjski okrožni glavár v svojem pismu, ki ga je v Zagrebu 17. oktobra 1846. leta zapisniku priložil.

Mehovski in Kropski. Da se morejo vse te zahteve, Hrvaške in Kranjske, konečno rešiti, narejene so skor vse in prav drage priprave in pisma, le Hrvatim še niso vseh pisem dodelali.

Čeravno niso še vsa pravdna pisma dovršena in se po takem ne more še soditi, kdo da ima več pravice do enega ali drugega, ali čegava zahteva se more z večjo pravico odbiti, more se vendar to že zdaj z velikim zaupanjem izreči, da se Kranjski deželi ni dosege ne ene Hrvaške zahteve bati, nasproti pa se Kranjsko zahtevanje zaradi Prezida tako pravično kaže, da ni dvomiti o zadovoljnem izidu te pravde. Tako zagotavlja adjunkt c. k. fiskala dr. Ulepič, ki je stanovom izdeloval več dotičnih pisem. Tega prepričanja je menda bil tudi škof Zagrebški, predsednik mejne komisije, kajti soglasno s Hrvaškimi zastopniki je na koncu dotičnih obravnav izrekel željo in stavil predlog, naj se popustijo vzajemne zahteve, in, kakor so meje tačas bile, tako naj za gotovo ostanejo vprihodnje. Temu predlogu je pritrnil kresijski glavar Novomeški, samo z izjemo Žumberškega okraja, kresijski glavar Postonjski in jaz pa nisva pritrnila.

Tako stojé reči. Po vsem tem bo veleslavni zbor stanovski lahko presodil predlog o pogodbi, ki ga je stavil prvosednik mejne komisije. In po vsem tem stavi se sledeči predlog:

Ker so čveteré Hrvaške mejne zahteve, pa tudi Kranjska zahteva zaradi Prezida po mnogih zelo dragih poizvedbah tako daleč dognane, da dokončanje te pravde je le še odvisno od dotičnih pisem in njihove zaméne (to pa ne bo stalo mnogih stroškov) in ker dalje po zagotovilu dr. Ulepiča, ki je pravdna pisma dobro prevdaril, Kranjska dežela ne bode imela Hrvatom nič odstopiti, tedaj ne bi bilo pravo, da bi se zdaj izpustili v pogodbo tako, da vsaka dežela obdrži meje tako, kakor so bile takrat, predno se je začela uravnava mejna.

Kar pa se tiče zahteve Kranjske o Žumberškem okraju, zaradi kterega ni še bilo na mestu nobene poizvede, priporočamo to, naj deželni zbor, čeravno je dr. Ulepič v stanovskem arhivu najdel mnogo zelo važnih pisem zato, da Kranjska zahteva ima veljavo, sprejme predlog Novomeškega c. kr. okrožnega glavarja, in ta je, da se ta zahteva prepusti tistemu času, **kader take spremembe o vojaški granici nastopijo, pri kterih bilo bi mogoče, ako Kranjska zahteva obvelja, Žumberški okraj dati deželi Kranjski ali pa civilnemu Hrvaškemu.***) Pomisliti je, da zdaj dobljena pravda, ktera bi mnogo stroškov stala, bi ostala brez bistvenega vspeha zato, ker dandanes ni še prevideti čas, da bi vojaška granica kadaj se predrugačila tako, da bi Žumberški okraj sopet Kranjska dežela dobila nazaj. Konečno naj pomisli deželni zbor, da vodstvo mejnih obravnav je v rokah prvosednika Hrvaškega, — da je, kar trajajo obravnave, on že tretji prvosednik, — da so Hrvati vgovor (Einrede) o zahtevi naši zaradi Prezida 14 let zavlekli in da po tem takem se je bati, da Hrvati, ako bi morali odstopiti kak okraj, ki ga zdaj imajo v posesti, ne bi te razprave zavlekli tako, da bi nikoli ne bilo ne konca ne kraja. Ker pa bi tudi potem Kranjska na tem ostala, da ostane kakor je, tudi brez sprejetja prvosednikovih ponudeb, tedaj bi kazalo, da se o tistih zahtevah, ktere se brez stroškov morejo rešiti le z zaméno pravnih pisem, počaka sklep na formalni poti. —

Deželni zbor je pritrnil tem predlogom.

Čitatelji iz teh obravnav vidijo, da Žumberk kakor Prezid bila sta kranjska zemlja.

*) Ta čas je sedaj nastopil.

Znanstvene stvari.

Sporočilo

o V. občnem zboru Matice slovenske.

v Ljubljani 2. septembra 1869. l.

(Konec.)

2. Schödlerjeve knjige prirode so v delu vsi ostali oddelki. Kemijo in zoologijo izdeluje g. Fr. Erjavec, mineralogijo in geognozijo g. J. Zajec, botaniko g. Iv. Tušek, astronomijo g. V. Ogrinec.

Nadjamo se, da marljivost gg. pisateljev ne bode zadržavala tiskovanja.

3. Odbor je v 12. seji sprejel ponudbo gg. prof. Šumana in Majcigerja, ki sta ponudila se spisati knjigo „slovanski narodopis“. Ta knjiga bi utegnila obseči 20—25 pól in dovršena biti do sušca meseca leta 1870.

4. V seji, ki bode po občnem zboru, bode odbor pretresaval odsekov predlog: naj Matica izdá poljudno verno (popularno dogmatiko), in to v dveh snopičih.

Dotični rokopis utegne dovršen biti do 1. januarja 1870. leta, in vsa knjiga obsegati 35—40 pól.

Pisatelj, ki jo spisuje, g. Matej Vrečko, župnik v Jurijkloštru na Štajarskem, rokopis svoj Matici prepusti proti temu, da mu Matica dá 12 iztisov natisnjene knjige.

5. Nadjamo se, da se do novega leta dovrše vsi rokopisi o „slovenskem Štajarju“.

Morda nam prihodnje leto tudi dojdejo:

6. „Filozofična propedeutika“ ali dušoslovje, ki jo spisuje g. Matej Cigale,

7. Slovenska „hrvaško-srbska slovnica“, ki jo sestavlja g. Bošt. Žepič, in

8. „Slovenska literatura“, ktero je g. Marn odboru naznanil, da jo spisuje.

9. Za „naučni slovník“, ki ga je IV. občni zbor sklenil na svetlo dati, bila je po časnikih razpisana služba za njegovo vredovanje. Še le 24. junija t. l. nam je došlo pismo, v katerem g. Noli naznanja, da ga je volja prevzeti vredovanje naučnega slovnika. Odsek za izdavanje knjig odboru, ki se snide po občnem zboru, nasvetuje, da se sprejame g. Noli-jeva ponudba, dotični odsek pa pooblasti, z g. vredovalcem skleniti natančno pogodbo. Po tem se toraj kmalo pričnó prve priprave za imenitno to slovstveno delo.

10. „Slovenska stenografija“ Hafnerjeva je še v presojevanji.

11. Stanko Vrazovo slovensko literarno zapuščino nam je posestrima Matica ilirska podarila in tudi že poslala, kolikor je je hranila. Izročila se je g. odborniku in profesorju J. Šolarju. Gosp. Šolar tudi hrani

12. vse „narodno blago“, kolikor ga je Matici dosedaj došlo na njen poziv od 1. novembra 1868. l. — Tu se mi zdi, da moram omeniti dveh pisem, ki ste Matici došli o tej zadevi:

Gosp. Orosl. Caf, pošilja dva sešitka „narodnih pesem“, piše Matici: „Draga Matica, to ti pa že zdaj obetam, ka boš vseh mojih slovenskih in slavjanskih spisov pravna naslednica. Bog te ohrani in krepi“. — In g. Matija Majar je naznanil odboru, da ima ne malo narodnega blaga, da svoj spis dopolnuje in vreduje ter da utegne do konca meseca septembra 1869. leta dovršiti ga in ž njim oglasiti se pri Matici.

13. Že dve leti čaka rokopis pod naslovom „Početni nauk o zemljopisju“ po Schubert-u, poslovenil g. M. Cigale.

Poročilo o knjigah in rokopisih sklenem z naznanilom, da je odbor mnogo dosedanjih knjig podaril učilnicam slovenskim, ktere so jih prosile.